

סוגיות בדף היומי

חולין צ"ח. "אמר רב הונא ביצה בששים והיא אסורה, בששים ואחת והיא מותרת"

הנפלט מן הביצה אינו בריה. הכ"מ מיישב את ק' הרשב"א ומסביר שטעם הרמב"ם שעשו היכר כדי שלא יבואו לבטל אותה עצמה "שכשנראה שינוי זה בבטול פליטתה נדע שהיא עצמה אינה מתבטלת כלל מפני שהיא בריה כן נ"ל". דהיינו אם היינו מתירים את פליטת הביצה ב- 60 היה חשש שהיו מתירים גם את הביצה עצמה ב- 60, ואז כמובן שיש את הטעם של הרמב"ם של בריה שאינה בטלה אפ' באלף, וכדי שלא נבטל את הביצה החליטו שפליטת ביצה תתבטל רק ב- 61 וזה יהווה אות שהביצה עצמה נשארת באיסורה. הב"י בס' פ"ו מביא שתי נ"מ בין הסברו של הרא"ש להסברו של הרמב"ם. נ"מ ראשונה, ביצה שהתערבה אבל היא כבר היתה טרופה, (דהיינו לא ביצה שלמה) לשיטתו של הרא"ש אין הבדל בין ביצה שלמה לביצה חתוכה ס"ס משום הביצים הגדולות יש תמיד להחמיר ולהצריך 61, ואילו לשיטתו של הרמב"ם שכל החומרא הוא משום בריה, כאשר הביצה אינה שלמה אין לה חשיבות של בריה והיא שוב מתבטלת ב- 60, נ"מ שניה, כאשר הביצה אין איסורה משום שנמצא בה אפרוח אלא משום שהביצה היא ביצת עוף טמא, ואז טוען הב"י לדעת הרמב"ם אין כאן בריה, לפי שמה שהרמב"ם אמר שביצה זה בריה היינו דווקא ביצה שיש בה אפרוח והאפרוח הוא הבריה, אבל ביצת עוף טמא אין לה חשיבות של בריה ולכן תתבטל ב- 60. משא"כ לדעת הרא"ש הביצה לא תתבטל אלא ב- 61.

(האדמו"ר מטאלנא שליט"א)

החמירו בביצה יותר מבשאר איסורים שלא מספיק 60 כנגד האיסור אלא צריך 61. כותב הרא"ש בס' כ"ח "ומסקינן ביצה ב- 60 והיא אסורה, ב- 61 והיא מותרת, לפי שיש ביצים קטנות וגדולות, לפיכך הוסיפו ביצה אחת להשלימם ל- 60 בינונית". לכאורה יש לתמוה על דברי הרא"ש, הרי תמיד אנו אומרים שבתערובת צריך להיות 60 כנגד האיסור, מה אכפת לי אם הביצה שנפלה היא ביצה גדולה, וכי כאשר תיפול חתיכת בשר שיש בה כמה קזיתים אנו לא נתיר ב- 60 כנגד? תמיד נמדוד את האיסור וכנגדו נמדוד אם יש בכמות 60 כנגד. א"כ גם כאשר הביצה גדולה נשער אם יש בתערובת 60 כנגד הרי התערובת מותרת. המענה י"ט מסביר שבעל התערובת לא ידע שהביצה שנפלה היתה ביצה גדולה משום שאין דרך בני אדם לשים לב אם הביצה היא גדולה או קטנה והוא יחשיב 60 כנגד ביצה קטנה בשעה שבעצם נפלה ביצה גדולה ולכן הצריכו 61, ואז אפ' אם נפלה ביצה גדולה תמיד ב- 61 יהיה כדי לבטל. הרמב"ם כותב בפט"ו מהל' מאכל'א ס"ט "ביצה שנמצא בה אפרוח שנשלקה עם ביצים המותרות, אם היתה עם 61 והיא, הרי הן מותרות, היתה עם 60 בלבד, נאסרו הכל, מפני שהיא בריה בפני עצמה, עשו היכר בה והוסיפו בשיעורה". הרשב"א מקשה על טעמו של הרמב"ם ואומר הרי אין בדעתינו לבטל את הביצה, בדעתנו לבטל את הטעם שנפלט מן הביצה כדי להתיר את התערובת, ואם המדובר הוא על הטעם שנפלט מן הביצה, בזה אין הבדל בין בריה ללא בריה, הטעם

חולין צח: "בטל בששים" - הרמב"ם (בשר'ת קמ"ג) נשאל האם שיעור 'ששים' שאמרו חכמים, מורים אותו גם לעמי הארץ אם לאו. והשיב: "...וכן האיסורין כולם מורין בשיעורין לעם הארץ ולא נחוש שמא יפרצו פרץ, כמו שאמרו ז"ל, לפי שאיסור דבר מותר כשנתערב עם דבר אסור, עד שיהיה בששים, אינו אלא גזירה מדברי סופרים והרחקה יתירה, אבל דין תורה חד בתרי בטל, ומאחר שיהיה הדבר המותר כפל הדבר האסור, הואיל ואין טעם האיסור - בטל במיעוטו, ורבנן הוא דגזור ואסרו עד שיהא אחד בששים. וכן אמרו: 'לא תזלזל בשיעורא דרבנן'. ואם בששים גזירה, נגזור אנו גזרה לגזרה! מי שמע כזאת, מי ראה כאלה?!..."

חולין ק"ג: "כל הבשר אסור לבשל בחלב וכו' ואסור להעלות עם הגבינה על השולחן וכו'"

יבדוק, א"כ יש לדון מה הדין אם מעמיד שומר שיזכירו לבדוק את הסכין לאחר השחיטה האם באופן זה מותר לו לכתחילה לשחוט בלא בדיקת הסכין לפני השחיטה, על דעת לבדוק לאחר שחיטה. ולמעשה כ' בפת"ש [סק"ג] שלא מועיל בזה להעמיד שומר וכתב "עיי' בתשובת זכרון יצחק סי' ק"ג שכ' דאף אם יעמיד אחר אצלו ויאמר להזכירו לבדוק לאחר שחיטה לא מהני, דאף דבאר"ח סי' ער"ה לענין קריאה לאור הנר בשבת התירו בכה"ג, דווקא בקריאה דמצווה התירו ע"ש". הרי לפנינו דלגבי איסור אכילה קודם ק"ש של ערבית, וכן בדין איסור קריאה לאור הנר בשבת מועיל שפיר "שומר" ואילו לגבי איסור של העלאת הגבינה עם הבשר על השולחן, וכן לגבי בדיקת סכין של שיטה לא מהני שומר, והדברים צ"ב. וכבר הובא מהפ"ש הנ"ל בשם זכרון יצחק שיישב, דמה שהתירו באר"ח "שומר" לענין קריאה לאור הנר בשבת, דווקא התם משום דהוי קריאה של מצוה. אלא דאכתי יקשה מאכילה קודם ק"ש של ערבית, שהובא כנ"ל מהמ"ב בשם המ"א דמהני בזה שומר, והרי מסתימת הדברים שם מבואר שמותר לאכול כשמעמיד שומר הוא אפילו אכילה של רשות. ובס' "שלמים מציון" [פר' משפטים תשע"ז] הביא מהגר"צ פלמן זצ"ל שיישב הדברים וכ' דנראה לחלק בין ההלכה שאסור לקרוא לאור הנר בשבת שמא יטה, לבין ההלכה שאסור לאכול לפני תפילת מעריב שמא ימשך בסעודתו וישתקע בשינה וישכח להתפלל. דהנה בשבת האיסור לקרוא לאור הנר הוא מחשש שמא יקום ויעשה עבירה, שהחשש שמא מתוך הקריאה ישכח ששבת היום ויעשה עבירה ויטה הנר ויעבור בזה על איסור מבעיר, וממילא במקום כזה שיש לנו חשש שמא מתוך מעשיו יעשה עבירה י"ל שאפי' שהקלו שמותר לקרוא לאור הנר כשמעמיד שומר, בכל זאת הקולא הזו נאמרה דווקא בקריאה של מצוה ולא כדבר הרשות. אבל בתפילת ערבית האיסור לאכול משהגיע זמן התפילה, אינו מחשש שיקום ויעשה עבירה בידיים, אלא החשש שמא מתוך סעודתו ישכח לעשות מצוה שישכח להתפלל ולקרוא ק"ש [אבל אין לנו חשש שע"י מעשיו יקום ויעשה מעשה חטא כמו בקריאה לאור הנר, ממילא כשיש שומר שמזכיר לו להתפלל בטל החשש הזה ומותר לאכול אפילו דבר הרשות. [ש.א.ח.]

כתבו במשנה: "כל הבשר אסור לבשל בחלב וכו' ואסור להעלות עם גבינה על השולחן וכו'", דהיינו שבשר וחלב אסור באכילה, ורבנן גזרו שלא יעלו בשר וגבינה ביחד על השולחן, שכאשר אוכל גבינה לא יעמיד באותו שולחן גם בשר. והטעם מפרש רש"י: "ואסור להעלות דילמא אתי למיכלינהו כי הדיד דקא נגעי ובלעי מהדידי וכו'". וכן נפסק בשר'ע י"ד סי' פ"ח סעיף א': "אפילו בשר חיה ועוף אסור להעלותו על שולחן שאוכל עליו גבינה שלא יבוא לאוכלם יחד, אבל בשולחן שסודר עליו התבשיל מותר ליתן זה בצד זה".

ובחידושי רעק"א בשר'ע כתב "אסור להעלותו על השולחן, ולא מהני להעמיד אצלו שומר שישגיח עליו". [גן המלך אות ע"א]. וטעם הדבר שלא מועיל בזה שומר, כ' בספר גן המלך [שבסוף שו"ת גינת ורדים אות ע"א] והביאו בספר דרכי תשובה [סק"ו] "כיון ששמירה הזאת צריכה להיות תדירית שלא תזוז מחשבתו ועינו בלא הפסק כלל, והוא לא אפשר דאי אפשר שלא תסוח דעתו ממנו לשעה קלה". והנה, מצינו את ההלכה של "שומר" בעוד כמה מקומות, מהם שהשומר מועיל להצילו מאיסור ומהם שאינו מועיל, וצ"ע. א. לגבי האיסור לקרוא בשבת לאור הנר מחשש שמא יטה ובשר'ע [סי' ער"ה ס"ג] כותב שמועיל בזה להעמיד שומר שישמור עליו שלא יטה, ולשון השו"ע הוא "אם יש אחר עמו וכו' ואומר לו תן דעתך עלי שלא אטה מותר". ב. כמ"כ בדין ק"ש של ערבית כותב השו"ע [ר"ה ב'] אסור להתחיל לאכול חצי שעה סמוך לזמן ק"ש של ערבית וכו' המ"ב [סק"ה] "ואם ביקש מאחר שיזכירו להתפלל ליכא איסורא לאכול אפילו כשכבר הגיע זמן ק"ש". ומקור הדברים מביא בשעה"צ, שהוא מהמ"א [כך מוכח מדבריו]. ג. ואולם מצינו עוד בשר'ע הל' שחיטה [י"ד סי' יח, ג'] "צריך לבדוק הסכין קודם שחיטה ואם לא בדק לא ישחוט, ואם עבר ולא בדק תחילה ואח"כ בדקו ומצאה יפה, שחיטתו כשירה". וכ' הש"ך [סק"ה] "צריך לבדוק הסכין קודם, ואין לסמוך על מה שירצה לבדוק אחר השחיטה, טור וכו' והטעם כ' הרשב"א, דשמא ישכח לבדוק אחר השחיטה והרי הוא כאוכל נבילה וכו'". ומעתה יש לדון, אם כל הסיבה שאנו מעכבים את השחיטה כל זמן שהסכין אינה בדוקה, היא רק מחמת זה שמא ישכח ולא